Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR ze dne 24.03.1970, sp. zn. 7 Tz 84/69, ECLI:CZ:NS:1970:7.TZ.84.1969.1

Číslo: 38/1970

Právní věta: I. K hodnocení nepřímých důkazů. Soud může opřít výrok o vině i o nepřímé důkazy, ovšem jen za předpokladu, že tvoří ve svém souhrnu logickou, ničím nenarušenou a uzavřenou soustavu nepřímých důkazů (nestačí proto jen jeden nepřímý důkaz) vzájemně se doplňujících a na sebe navazujících, které v celku shodně a spolehlivě dokazují skutečnost nebo skutečnosti, které jsou v takové příčinném vztahu k dokazované skutečnosti, že z nich možno dovodit jen jediný závěr a současně vyloučit možnost jiného závěru. Nepřímé důkazy vedoucí sice k důvodnému podezření vůči obviněnému, nevylučující však reálnou možnost, že pachatelem mohla být i jiná osoba, nejsou dostatečným podkladem pro uznání viny obviněného.

Soud: Nejvyšší soud České soc. rep.

Datum rozhodnutí: 24.03.1970

Spisová značka: 7 Tz 84/69

Číslo rozhodnutí: 38

Číslo sešitu: 9

Typ rozhodnutí: Rozhodnutí

Hesla: Dokazování

Předpisy: 140/1961 Sb.

Druh: Rozhodnutí ve věcech trestních

Sbírkový text rozhodnutí:

Č. 38/1970 sb. rozh.

I. K hodnocení nepřímých důkazů.

Soud může opřít výrok o vině i o nepřímé důkazy, ovšem jen za předpokladu, že tvoří ve svém souhrnu logickou, ničím nenarušenou a uzavřenou soustavu nepřímých důkazů (nestačí proto jen jeden nepřímý důkaz) vzájemně se doplňujících a na sebe navazujících, které v celku shodně a spolehlivě dokazují skutečnost nebo skutečnosti, které jsou v takové příčinném vztahu k dokazované skutečnosti, že z nich možno dovodit jen jediný závěr a současně vyloučit možnost jiného závěru.

Nepřímé důkazy vedoucí sice k důvodnému podezření vůči obviněnému, nevylučující však reálnou možnost, že pachatelem mohla být i jiná osoba, nejsou dostatečným podkladem pro uznání viny obviněného.

II. Při hodnocení výpovědi svědka, který o rozhodných skutečnostech nevypovídal vždy stejně, je soud povinen probrat všechny výpovědi svědka a zdůvodnit, proč své rozhodnutí opírá jen o některou z rozdílných výpovědí.

III. K provádění výslechů osob mladších než patnáct let a k hodnocení jejich výpovědí.

Je porušením zákona v ustanovení § 102 odst. 1 tr. ř. jestliže je osoba mladší než patnáct let vyslýchána v přítomnosti jiného dospělého svědka, který byl slyšen nebo by mohl být slyšen k týmž skutečnostem a který nadto není osobou, která by mohla přispět k správnému vedení výslechu nedospělce ve smyslu § 102 odst. 1 tr. ř.

(Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 24. 3. 1970, sp. zn. 7 Tz 84/69).

Nejvyšší soud k stížnosti pro porušení zákona podané předsedou Nejvyššího soudu zrušil usnesení krajského soudu v O. ze dne 14. září 1964 sp. zn. 4 To 362/64, jímž bylo zamítnuto odvolání obviněného L. M. proti rozsudku okresního soudu v K. ze dne 22. července 1964 sp. zn. 7 T 31/64, zrušil dále tento rozsudek okresního soudu v K. a přikázal věc k novému projednání a rozhodnutí.

Z odůvodnění:

Rozsudkem okresního soudu v K. ze dne 22. 7. 1964 sp. zn. 7 T 31/64 byl obviněný L. M. uznán vinným trestným činem vraždy podle § 219 tr. zák., který spáchal tím, že dne 2. 9. 1963 v H. v odpoledních hodinách, v době od 17 do 18.30 hod. u řeky Lučiny usmrtil nedospělého V. K. nar. 28. 4. 1956 tak, že ho rdousil a poté vhodil do vodní tůně, v níž napadený utonul. Obviněný byl podle § 219 tr. zák. odsouzen k trestu odnětí svobody v trvání 14 let.

Odvolání obviněného proti rozsudku okresního soudu bylo krajským soudem v O. usnesením ze dne 14. 9. 1964 sp. zn. 4 To 362/64 zamítnuto.

Proti tomuto usnesení podal předseda Nejvyššího soudu ve prospěch obviněného stížnost pro porušení zákona, v níž vytkl, že oba soudy uznaly obviněného vinným trestným činem vraždy, aniž by provedenými důkazy bylo spolehlivě prokázáno, že obviněný spáchal zažalovaný skutek a jeho obhajoba, že tohoto skutku se nedopustil, byla vyvrácena, čímž byl porušen zákon v ustanovení § 2 odst. 5 a 6 tr. ř. ve vztahu k ustanovení § 219 tr. zák. Navrhl, aby Nejvyšší soud po přezkoumání věci ve smyslu § 267 odst. 1 tr. ř. vyslovil podle § 268 odst. 2 tr. ř. vytýkané porušení zákona, podle § 269 odst. 2 tr. ř. napadené usnesení, jakož i rozsudek okresního soudu v K. ze dne 22. 7. 1964 sp. zn. 7 T 31/64 zrušil a podle § 270 odst. 1 tr. ř. přikázal věc k novému projednání a rozhodnutí.

Nejvyšší soud přezkoumal ve smyslu § 267 odst. 1 tr. ř. na podkladě stížnosti pro porušení zákona správnost napadeného usnesení, jakož i řízení, jež mu předcházelo a shledal, že stížnost pro porušení zákona je důvodná.

Zjištění obou soudů, učiněné na podkladě pitevního nálezu a znalecké expertisy, že smrt nedospělého V. K. byla způsobena násilným zásahem druhé osoby, nikoli nešťastnou náhodou, odpovídá výsledkům dokazování. Na způsob provedení činu je usuzováno pouze z té okolnosti, znaleckým posudkem konstatované, že V. K. krátce před smrtí utonutím byl rdoušen, jak vyplývá ze zjištěných krevních výronů na krčních svalech a z drobného výronu na oční spojivce. Další zjištění soudů, že nedospělý po škrcení, podle shledaných krevních výronů značně intensivního, byl vhozen do vody, je spíše jen úvahou, i když logickou, neboť nemá oporu v provedených důkazech. Při místním ohledání nebyly totiž zjištěny žádné stopy na údajném místě spáchané vraždy, které by mohly přispět k rekonstrukci činu, zejména stopy obuvi pachatele, které by měly být výraznější, jestliže pachatel skutečně si počínal tak, jak zjišťují soudy. Ani na těle nedospělého nebyly zjištěny oděrky, které by se daly předpokládat při vhození těla do vody, podle zjištění při místním ohledání hluboké asi 1 m.

Nebyl objasněn pohyb mrtvého těla ve vodě až k protějšímu břehu řeky, kde bylo nalezeno, nebyla nalezena obuv mrtvého, nebyla objasněna skutečnost, že jeho košilka a kalhotky byly na břehu složeny, nebyl nalezen klíč od bytu, který měl nedospělý zavěšen na krku. To znamená, že výsledky provedeného dokazování neposkytují spolehlivý podklad pro zjištění způsobu provedení trestného činu, místa jeho spáchání a ani doby, kdy trestný čin byl spáchán. Obžaloba pro spáchání trestného činu stanoví časové rozmezí kolem 17 hod., podle výroku rozsudku okresního soudu byl trestný čin spáchán v době od 17 hod. do 18 hod. 30 min. Krajský soud v odůvodnění napadeného rozhodnutí má za to, že čin byl spáchán kolem 18. hod., poté, co byl V. K. naposledy spatřen jinými osobami a jak z dalšího odůvodnění vyplývá, těmito osobami rozumí svědky M. H. a L. H.

Poněvadž přímý důkaz o vině obžalovaného neexistuje, mohly soudy opřít výrok o vině pouze o nepřímé důkazy, ovšem jen za předpokladu, že tvoří ve svém souhrnu logickou, ničím nenarušenou soustavu jednotlivých nepřímých důkazů (nestačí jen jeden důkaz), vzájemně se doplňujících a na sebe navazujících, které v celku shodně a spolehlivě dokazují určitou skutečnost nebo skutečnosti, které jsou v takovém příčinném vztahu k dokazované skutečnosti (v tomto případě zda obviněný je pachatelem vraždy), že z nich možno dovodit jen jediný závěr (obviněný je pachatelem) a možnost jiného závěru vylučují.

Soudy v tomto případě nepostupovaly podle shora uvedené zásady pro dokazování za pomoci nepřímých důkazů a důvodné podezření vůči obviněnému, v průběhu trestního řízení nevyvrácené, považovaly nesprávně za dostatečný podklad pro výrok o jeho vině, ač výsledky provedeného dokazování možnost jiného závěru nevyloučily.

Skutečností, která nepřímo usvědčuje obviněného a z níž soudy vycházely při řešení otázky jeho viny, je zjištění, že nedospělý V. K. byl naposledy viděn ve společnosti obviněného v době mezi 17 a 18 hod., jak odcházejí od Leningradské třídy ze svahu směrem k řece Lučině, kde později byla nalezena mrtvola nedospělého. Tato zjištění opřely soudy o svědecké výpovědi M. H. a L. H. Vzhledem k závažnosti výpovědi obou svědků, potvrzujících skutečnost, která nepochybně zvyšuje podezření vůči obviněnému vzhledem k tomu, že šlo o nedospělce, bylo povinností soudů, aby se zvlášť pečlivě zabývaly věrohodností těchto svědků, zejména ve směru jimi uváděných časových údajů, z nichž krajský soud vycházel též při stanovení doby (kolem 18 hod.), kdy k vraždě mělo dojít. Časové údaje uváděné svědky jsou významné i z hlediska obhajoby obviněného, který uvedl, že sice šel s V. K. k řece Lučině, údajně za tím účelem, aby mu pomohl nalézt jeho mladšího bratra Jiřího, avšak nikoli v době mezi 17 a 18 hod., ale v době asi v 16 hod. 30 min. až v 16.45 hod. a s ním se také od Lučiny vrátil a naposledy v jeho společnosti byl v Bieblově ulici kolem 17 hod.

Základní pochybení soudů spočívá v tom, že se vůbec nezabývaly prvými výpověďmi obou svědků v přípravném řízení, v nichž uváděli jiné časové údaje, než v pozdějších výpovědích a to přibližně ve shodě s obhajobou obviněného. Tím porušily zákon v ustanovení § 220 odst. 3 tr. ř.

Svědek M. H. nar. v r. 1953 vypověděl dne 3. 9. 1963, tedy druhý den po spáchaném trestném činu a týž den, kdy byla nalezena mrtvola, že z domu vyšel po 16 hod. a šel k holiči. Svědkyně V. H. jeho matka, odhaduje čas potřebný dítěti k cestě k holiči na 10 min. Když vyšel po ostříhání z holičství, uviděl, že na druhé straně ulice schází z chodníku V. K. po svahu k řece Lučině a za ním jde obviněný. Svědek dále uvedl, že domů přišel asi v 17 hod. a v 19 hodin viděl z okna bytu obviněného u zdravotnického střediska. Při výslechu svědka byla přítomna jeho matka V. H. (§ 102 tr. ř.), která uvedla, že má dojem, že chlapec šel k holiči kolem 17 hod.

Svědek L. H. nar. v r. 1952 uvedl dne 10. 9. 1963, že mezi 15 hod. a 16 hod. odešel z domu, šel dolů pod kopec, kde se setkal se svým kamarádem J. V. a s ním šel směrem k řece Lučině. U lesíka uviděl obviněného s chlapcem, který se ho držel za ruku a právě zahýbali do lesa. Chlapce nepoznal. Výslech svědka byl proveden ve smyslu § 102 odst. 1 tr. ř. za přítomnosti orgána OPM M. Z.

Uvedené výpovědi svědků M. H. a L. H. tudíž nevyvrátily obhajobu obviněného, stejně tak jako výpovědi dalších svědků, kteří vypověděli, že viděli nedospělého V. K. ve společnosti obviněného kolem 17 hod. v Bieblově ulici (H. N. č. 1. 78 – krátce před 17 hod., K. P. č. 1. 95 – okolo 17 hod., J. F. č. 1. 53 – 54 – krátce před 17 hod., M. K. č. 1. 55 – kolem 17 hod., M. Kr. č. 1. 56 – kolem 16 až 17 hod., M. K. č. 1. 59 – krátce před 17 hod. nebo kolem 17 hod., H. P. č. 1. 53 – před 17 hod.).

Z provedených důkazů tudíž vyplývá, že vražda nedospělého mohla být spáchána až po 17 hod., a poněvadž neexistoval důkaz, ať přímý či nepřímý, usvědčující obviněného, provedl vyšetřovatel výslech svědkyně V. H., která při výslechu svého syna M. H. uvedla k výpovědi tohoto svědka, jak shora již konstatováno, že má dojem, že syn odešel k holiči kolem 17 hod.

Svědkyně pak dobu odchodu svého syna k holiči odhadla na 16 hod. 45 min. s tím, že syn se tehdy díval na její hodinky a sdělil jí, že je 16 hod. 30 min. a poněvadž prý její hodinky se zpožďovaly za den o 15 min., má za to, že bylo ve skutečnosti 16 hod. 45 min. Zároveň uvedla, že neví, kdy se syn vrátil domů od holiče, ale říkal jí, že kolem 17 hod. viděl z okna bytu obviněného, jak přichází směrem od zdravotního střediska do Bieblovy ulice. Dále uvedla, že syn po návratu od holiče zůstal venku v blízkosti domu až do doby, než jej zavolala k večeři. Svědkyně byla sice vyslechnuta v hlavním líčení, nebyla však dotazována, jak je možné, že její syn uvedl, že viděl obviněného z okna bytu kolem 17 hod. (ve shodě s obhajobou obviněného), když v této době podle její výpovědi doma nebyl a z čeho usuzuje na zpoždění hodinek o 15 min., když o tuto dobu se hodinky zpožďovaly až za 24 hodin.

Svědkyně byla vyslechnuta dne 2. 10. 1963 a týž den byl znovu vyslechnut svědek L. H. Důvodem výslechu svědkyně V. H. a opětného výslechu svědka L. H. byla nepochybně snaha vyšetřovatele zpřesnit časový údaj svědků M. H. a L. H. se zřetelem k nové verzi obvinění, že trestný čin obviněný spáchal až po 17 hod., tedy potom, co byl nedospělý viděn řadou svědků, shora uvedených, kolem 17 hod. v Bieblově ulici ve společnosti obviněného. Proto také k výslechu svědkyně V. H. a k opětovnému výslechu svědka L. H. došlo až po výslechu těchto svědků, jejichž výpovědi prospívají obhajobě obviněného, poněvadž zatím nebylo prokázáno, že by obviněný po 17 hod. byl viděn ve společnosti nedospělého V. K. Opětný výslech svědka L. H. provedl vyšetřovatel za přibrání svědkyně V. H., v protokole označené jako nezúčastněná osoba (č. 1. 49). Tímto postupem porušil vyšetřovatel zákon v ustanovení § 102 odst. 1 tr. ř., neboť V. H. byla vyslýchána jako svědkyně v téže trestní věci za účelem prošetření pravdivosti výpovědi jejího syna Miroslava o době, kdy viděl obviněného a V. K., tedy o stejné okolnosti, která byla předmětem výslechu i svědka L. H. Nemůže být proto V. H. označena jako nezúčastněná osoba, a mimo to ji nelze považovat ani za osobu mající vlastnosti předpokládané v cit. ustanovení, schopné přispět k správnému vedení výslechu. Naopak, její přítomnost při výslechu svědka L. H., jehož výpověď má prokázat tutéž skutečnost, jako výpověď svědka M. H., vyvolává nutně nebezpečí, že svědkyně V. H. může působit na svého syna, a to právě v tom směru, aby jím uváděné časové údaje v prvé výpovědi přizpůsobil jak její výpovědi, tak i pozdější výpovědi svědka L. H.

Oba soudy uvedené porušení zákona přehlédly a mimo to se dopustily zásadního pochybení hlavně v tom, že výpovědi obou svědků, o něž opřely výrok o vině obviněného, nezkoumaly z hlediska jejich hodnověrnosti, přesto, že šlo o výpovědi nedospělých svědků a že důkazní hodnotu takovýchto výpovědí třeba zvlášť pečlivě zkoumat.

Svědek L. H. vyslechnut dne 2. 10. 1963 poté co orgánu VB na místě samém ukázal, v kterých místech stál s J. V. v době, kdy uviděl obviněného s chlapcem, uvedl, že kolem 15 hod. 30 min. odešel z domu, nějakou dobu se zdržel s J. V. a pak se šli podívat k řece a viděli obviněného. Kolik bylo hodin neví, ale z toho, že slunce bylo poměrně nízko odhaduje, že to mohlo být kolem 18 hod., což nemůže ničím doložit. V hlavním líčení vypověděl, že obviněného s chlapcem viděl v době mezi 17 a 18 hod., že tehdy zapadalo slunce, ale ne tak moc. U odvolacího soudu uvedl, že obviněného s chlapcem viděl kolem 17 až 18 hod. a že slunce bylo již nízko a dotýkalo se horizontu.

Svědek M. H. v hlavním líčení vypověděl, že obviněného viděl kolem 17 nebo 18 hod. jak schází se svahu k Lučině, u odvolacího soudu uvedl, že k holiči šel po 17 hod. a nikoli po 16 hod. a teprve když byl před holičstvím, uviděl obviněného s chlapcem. Kolem 17 hod. až 17 hod. 30 min. vešel do holičství a ví, že se již stmívalo, slunce ještě trochu svítilo. Když odcházel od holiče, slunce již nesvítilo.

Ve srovnání s prvými výpověďmi oba svědci posunuli časové rozmezí, ve kterém spatřili obviněného s chlapcem, shodně až k 18 hod., což oba odůvodnili polohou slunce (L. H.: slunce bylo poměrně nízko – zapadalo, ale ne tak moc – dotýkalo se horizontu; M. H.: již se stmívalo – slunce ještě trochu svítilo), při čemž počátek časového rozmezí stanovili kolem 17 hod.

Vnímání času a jeho hodnocení je ve značné míře podmíněno životními zkušenostmi. K opakování výslechu nedospělce by dále mělo docházet jen v nutných případech. Opakovaný výslech je totiž spojen s nebezpečím, že nedospělec bude vypovídat již pod vlivem předchozího výslechu, i toho, co se odjinud dozvěděl o události v době po svém výslechu, tedy již nikoli jen na podkladě vlastních prožitků.

Z těchto hledisek měl soud přistoupit k hodnocení věrohodnosti pozdějších svědeckých výpovědí obou svědků, nejdříve však výpovědi svědka L. H. ze dne

2. 10. 1963, neboť v této výpovědi svědek poprvé posunul časové rozmezí, v němž uviděl obviněného s chlapcem, až k 18 hod. Přitom nelze přehlédnout, že svědek ve své výpovědi neuvedl, co dělal v době od 15 hod. 30 min., kdy odešel z domu, až do 18 hod., aby tak bylo možno posoudit, zda časový odhad svědka je v souladu s jeho činností v oné době. Bylo vážným pochybením vyšetřovatele, soudem neodstraněným, že nebyl proveden důkaz výslechem svědka J. V., za účelem prošetření správnosti výpovědi svědka L. H. Nejistota svědka L. H. o čase, kdy viděl obviněného s chlapcem, je patrna již z poměrně značného časového rozpětí jím uváděného. Připustil, že to mohlo být i docela kolem 18 hod. a dodává, že to nemůže ničím doložit a pak teprve uvedl, že slunce tehdy bylo již poměrně nízko, což opakoval v dalších výpovědích jinými slovy. Oba soudy tedy vycházely z předpokladu, že desetiletý chlapec ve chvíli, kdy uviděl obviněného, si zároveň všiml v jaké poloze je slunce, nebo že udržel v paměti tuto okolnost ještě po uplynutí měsíce, když při prvním výslechu nic takového neuváděl a šlo mimo to o okolnost, která tehdy byla pro něho zcela bezvýznamná. Takový předpoklad by mohl být považován za odůvodněný jen tehdy, kdyby další důkazy, třeba nepřímé, jeho správnost potvrdily. To se však nestalo.

V podstatě ze stejných hledisek měly soudy přistoupit k hodnocení věrohodnosti svědka M. H., který docela druhý den po vraždě uváděl rozdílné časové rozmezí, v němž viděl obviněného, než později v hlavním líčení, a již z tohoto důvodu působí jeho prvá výpověď mnohem věrohodněji než pozdější, přičemž soudy ani nezjišťovaly proč svědek změnil výpověď. Nejistota svědka ohledně časového údaje je patrna z toho, že na č. 1. 304 p. v. vypovídal, že viděl obviněného kolem 17 hod. nebo 18 hod., na č. 1. 367 pak uvedl, že viděl obviněného